

บันทึกการสัมมนาวิชาการ

" การสูญเสียที่ดินของชาวนาภายใต้ระบบสินเชื่อของสถาบันการเงิน "

วันพุธที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2557 เวลา 13.00 - 16.00 น.

ณ ห้อง 209 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เริ่มการสัมมนา

คุณศิวนาถ วรพงษ์ ตัวแทนจากสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

จากการทำงานที่ผ่านมา ขอยกตัวอย่างชาวนาอะเชิงเทราที่ทำงานด้วยกันมา 20 ปี ซึ่งส่วนใหญ่ที่ทำกินของชาวนาจะเป็นของตนเองไม่ได้เช่า ต่อมาเมื่อชาวนาไม่มีเงินลงทุนจึงต้องเอาที่ทำกินเช่าจำนองกับธนาคารของรัฐ หรือธนาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เป็น ธ.ก.ส. ซึ่งมีข้อตกลงกับกองทุนฟื้นฟูว่าจะไม่มีการฟ้องร้อง แต่ถ้าเป็นธนาคารพาณิชย์จะยึดและขายที่ดินทอดตลาด ชาวนาเจอคดีล้มละลายหลายราย การทำงานจะช่วยเหลือสมาชิกและช่วยอธิบายกับศาล โดยใช้กฎหมายของกองทุนฟื้นฟูที่เกิดจากการรวมตัว

ของเกษตรกรที่เดือดร้อนเรื่องอาชีพ หนี้สิน นำรายละเอียดไปแจ้งต่อศาลว่ามีรายละเอียดอย่างไร ศาลจะยึดเวลาใช้หนี้ให้ ซึ่งในขั้นตอนที่ผิดชำระหนี้ จะถูกฟ้อง และส่งต่อไปปรับโครงสร้าง พอผิดชำระหนี้สามารถรอบ ก็โดนฟ้อง ธนาคารจะทำสัญญาใหม่ซึ่งรวมดอกเบี้ยไปด้วย เมื่อทำการขอเลื่อนศาลพิจารณาประมาณ 3-6 เดือน เพื่อรอดูความคืบหน้าจากกองทุนฟื้นฟู นั้น ผู้พิพากษาบางคนไม่ยอม จึงสั่งพิทักษ์ทรัพย์ โดยยึดทรัพย์ทั้งหมด เมื่อทรัพย์ที่ยึดมาไม่พอใช้หนี้ จะหาทรัพย์ที่อื่นของชาวนาเพิ่มเพื่อนำไปขายให้ได้เงินใช้หนี้ตามที่ค้างไว้ รวมทั้งทรัพย์ของคนค้ำประกันด้วย ถ้าเกษตรกรที่ไม่ใช่สมาชิกกองทุนฟื้นฟู อาจต้องขายทรัพย์ โดนยึดทรัพย์ หรือเป็นบุคคลล้มละลาย

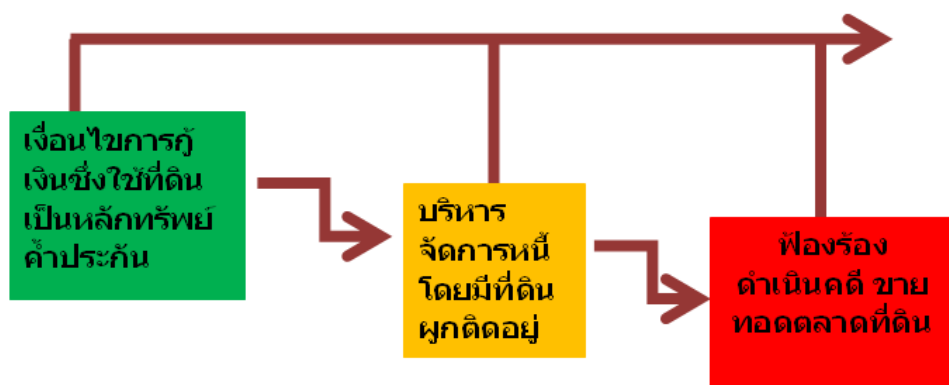
ในวันนี้ที่ดินของเกษตรกรเป็นของธนาคารหมดแล้วแต่ที่ทำกินได้เพราะมี พรบ.กองทุนฟื้นฟู อยู่ ตอนนี้ด้านหลังโฉนดที่ดินของเกษตรกรเป็นชื่อของธนาคารหมดแล้ว

ในส่วนของหนี้ในระบบ เกษตรกรเอาโฉนดที่ดินที่มีไปกู้กับธนาคารแต่ไม่เพียงพอ จึงไปกู้นอกระบบคือนายทุน ซึ่งหายากที่มีคุณธรรม ถ้าเขาพิจารณาว่าที่ดินสวยและราคาที่ดินดี ในกรณีนี้หากเกษตรกรเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟู ต้องไปที่สำนักงานกระทรวงเกษตรฯ เพื่อนำเงินมาซื้อทรัพย์คืนจกนายทุน และเกษตรกรก็ใช้หนี้กับกองทุนช่วยเหลือเกษตรกร

ดร.เขมรัฐ เถลิงศรี ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ

เมื่อเกษตรกรเข้าไปในระบบสินเชื่อของสถาบันการเงิน ประกอบกับข้อจำกัดการเข้ามาช่วยเหลือของภาครัฐ หลังจากที่ต้องการเงินจึงใช้หลักทรัพย์โดยการจำนอง ซึ่งอาจเกิดปัญหาเรื่องการใช้หนี้ หรือถูกขายทอดตลาด

เส้นทางสินเชื่อสู่การสูญเสียดิน

จากข้อมูลพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร 149 ล้านไร่ มีเพียง 71.59 ล้านไร่เป็นพื้นที่เกษตรกรเองที่เหลือเป็นพื้นที่เช่า และใน 71.59 ล้านไร่ มี 29.72 ล้านไร่ติดจำนอง อีก 11.5 ล้านไร่ อยู่ในช่วงการขายฝาก (สศก. 2556) ส่วนกลุ่มที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ที่ดินติดจำนอง และเช่าที่ดินทำการเกษตร มีมากถึงร้อยละ 70 และจากการศึกษาการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรในภาคกลาง (2556) พบว่า สาเหตุหลักของการสูญเสียที่ดิน คือ เพื่อปลดหนี้!!!

สถานการณ์หนี้สินของเกษตรกรร้อยละ 80 ของครัวเรือนเกษตรเป็นหนี้ในระบบ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ขณะที่หนี้นอกระบบน้อยลง แต่ถ้าเปรียบเทียบมูลค่าหนี้สินเกษตรกรระหว่างปี 2552 กับปี 2554 มูลค่าหนี้ต่อครัวเรือนสูงขึ้น

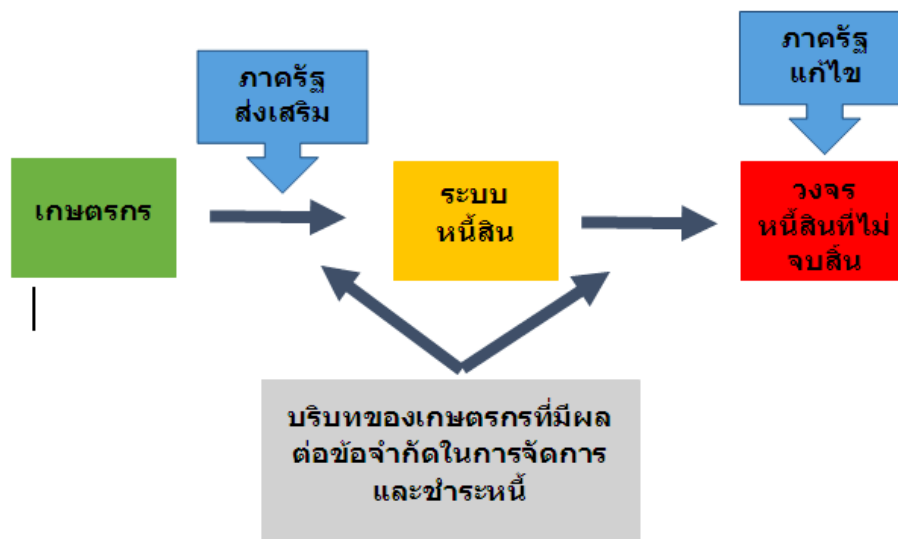
แหล่งเงินกู้ที่สำคัญที่สุด คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 70.9 เมื่อเข้าสู่ระบบสินเชื่อภาครัฐจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง ปล่อยให้เป็นเรื่องของเกษตรกรกับธนาคาร ให้ตกลงกันเอง โดยมองว่าเท่าเทียมกันทั้งข้อมูล และการต่อเรื่องสัญญาเงิน ระยะเวลาการชำระหนี้ การปรับโครงสร้างหนี้ จนกระทั่งการฟ้องร้องดำเนินคดี เป็นเรื่องระหว่างเกษตรกรและสถาบันการเงินในระบบ แนวคิดนี้เป็นแนวทางการคิดแบบนี้โอเคคลาสสิก ที่ปล่อยให้ตลาดดำเนินไป เพราะเชื่อว่ากลไกตลาด ระหว่างเกษตรกรและสถาบันการเงินจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เรื่องหนี้สินเป็นเรื่องปัจเจก

จึงได้เกิดคำถามขึ้นว่าการใช้แนวทางนี้กับบริบทของเกษตรกรไทย เหมาะสมหรือไม่ ความรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่สมบูรณ์ อำนาจในการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน ความไม่มั่นคงทางรายได้ ส่งผลต่อขีดความสามารถในการชำระหนี้และจัดการหนี้ของเกษตรกรหรือไม่ ด้วยขีดความสามารถในการจัดการหนี้มีจำกัด แนวทางที่ผ่านมาได้ตอบโจทย์ของเกษตรกรหรือไม่

ธ.ก.ส. เป็นแหล่งเงินกู้หลัก ปล่อยให้เกษตรกรมากกว่าร้อยละ 90 ของสินเชื่อทั้งหมด แต่ของสถาบันการเงินอื่นปล่อยให้ภาคเกษตร ประมาณ 1-2 % ของสินเชื่อทั้งหมด โดยมีนโยบายการบริหารจัดการลูกค้าที่ค้างชำระหนี้ของ ธ.ก.ส. ถ้าลูกค้าไม่มีเจตนาผิดนัดชำระหนี้ และร่วมมือในการเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ ธ.ก.ส. จะไม่ฟ้อง จากมติ ครม. ปี 2550 ระบุว่า ธ.ก.ส. จะยื่นฟ้องดำเนินคดีกับลูกหนี้ได้ก็ต่อเมื่อเกษตรกรมีเจตนาผิดนัดชำระหนี้และใกล้จะหมดอายุความ (ไม่เกิน 10 ปี) หลังจากฟ้องแล้ว ศาลมีคำพิพากษาแล้ว เกษตรกรยังสามารถเจรจาปรับโครงสร้างหนี้ต่อได้อีกประมาณ 10 ปี ก่อนจะบังคับคดี ส่วนธนาคารพาณิชย์อื่น จะมีขั้นตอนของระยะเวลาที่เข้มงวดมากกว่า เช่น เริ่มดำเนินการฟ้องหลังจากค้างชำระ 3 เดือน หลังศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด เกษตรกรมีโอกาสเจรจาขอปรับโครงสร้างได้ภายใน 1 ปี ก่อนจะบังคับคดี

ข้อจำกัดของเกษตรกร

ข้อจำกัดของเกษตรกรและหนี้สินในระบบที่ภาครัฐให้การส่งเสริม

บริบทของเกษตรกร ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย รายละเอียดสัญญา รายได้เกษตรกรเฉลี่ยเดือนละ หนึ่งหมื่นกว่าบาทต่อเดือน เมื่อหักค่าใช้จ่ายเหลือเพียง สามหมื่นกว่าบาทต่อปี สัดส่วนหนี้เป็น 9 เท่าของรายได้ ซึ่งเกษตรกรร้อยละ 76.5 ปลูกพืชเชิงเดี่ยว อำนาจต่อรองของเกษตรกรหายไปเพราะต้องรีบจ่ายคืน ต้องรีบขายนำไปคืน และเป็นอาชีพที่เจอความเสี่ยงตลอดเวลา อากาศ ราคา ต่างจากมนุษย์เงินเดือน นำไปสู่ความสามารถในการชำระหนี้ไม่ต่อเนื่อง เกิดการหมุนหนี้จากกองทุนต่าง ๆ ประสิทธิภาพของทุนหายไปกับดอกเบี้ย

ซึ่งแนวทางการจัดการปัญหาหนี้สินของรัฐกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร (2542) กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน (2546) โครงการพักชำระหนี้โครงการแก้ไขปัญหานี้สินประชาชนโครงการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ และมติ ครม.ต่างๆ ซึ่งมีลักษณะโครงการแบบกองทุน

กองทุนฟื้นฟู ช่วยกรณีที่อยู่ในขั้นตอนการดำเนินคดีตามกฎหมาย ตั้งแต่ฟ้องร้องไปจนถึงทรัพย์ขายทอดตลาดไปแล้ว ทรัพย์จะถูกโอนมาเป็นของ ก.ฟ.ก. โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ลูกค้า ธ.ก.ส. สหกรณ์การเกษตรมูลค่าหนี้รวมของเกษตรกรที่มาลงทะเบียนไว้ เกือบ 80,000 ล้านบาท จากเกษตรกรประมาณ 521,000 ราย ในระหว่างปี 2549- 2557 ชำระหนี้ให้ได้ 28,000 กว่าราย คิดเป็นร้อยละ 5.37 ของเกษตรกรที่ลงทะเบียนไว้ มูลค่าหนี้ที่ชำระกว่า 5,700 ล้านบาท ได้ที่ดินคืนมาประมาณ 125,000 ไร่

กองทุนหมุนเวียนเพื่อเกษตรกรและผู้ยากจน เป็นกองทุนเพื่อไถ่ถอนที่ดินคืนจากการขายฝากหรือ จำนองและรวมกรณีที่ไม่ใช้ที่ดินค้ำประกันด้วย มีเงื่อนไข คือ เป็นเกษตรกรยากจน ศาสนามีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และใช้กับเจ้าหน้าที่นอกระบบได้ ซึ่งตั้งแต่ก่อตั้ง จนถึงปี 2554 อนุมัติเงินกู้ให้เกษตรกรไปกว่า 23,000 ราย เป็นเงิน 3,615 ล้านบาท ไถ่ถอนที่ดินมาได้เกือบ 245,000 ไร่

โครงการพักชำระหนี้ ได้แก่ โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย (2544-2547) โดย ธ.ก.ส. งบประมาณปีละ 6,000 ล้านบาท โครงการลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยผ่านระบบสถาบันของเกษตรกร (2544-2547) งบประมาณปีละ 1,196 ล้านบาท โครงการลดภาระหนี้เกษตรกรรายย่อยยากจนผ่านสหกรณ์และกลุ่มสหกรณ์ (2551-2553) งบประมาณรวม 4,689 ล้านบาท

การช่วยเหลืออื่น ๆ ได้แก่ มติ ครม. 16 ม.ค. 2550 ให้แนวทาง ธ.ก.ส. ในการจัดการเรื่องหนี้เกษตรกร ในเรื่องที่ยังมิได้มีการฟ้องร้อง ให้ชะลอการฟ้องร้องไว้ก่อน ส่วนเรื่องที่มีการฟ้องร้องและคดีถึงที่สุดแล้ว ให้ชะลอการบังคับคดีไว้ก่อน โดยคดีที่มีการบังคับคดีไว้แล้ว และจะต้องมีการขายทอดตลาดทรัพย์สินของเกษตรกรให้ชะลอการขายทอดตลาดไว้ก่อนเพื่อให้กองทุนฟื้นฟู ดำเนินการเจรจากับธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินและนิติบุคคลอื่นที่เป็นเจ้าหนี้ของเกษตรกร เพื่อให้มีการปฏิบัติตามบันทึกความเข้าใจ (MOU) ที่ได้ลงนามกันไว้แล้ว ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง

มติครม. 24 มิ.ย. 2551 ให้ปฏิบัติตาม มติ ครม. 2550 ต่อไป ให้กระทรวงการคลังรับไปประสานขอความร่วมมือสถาบันการเงินเอกชน เพื่อเร่งดำเนินการมติดังกล่าวต่อไป และในปี 2551 ธนาคาร 8 แห่ง ได้ลงนามยอมรับการชะลอการดำเนินการกับหลักทรัพย์ของลูกหนี้ที่เป็นสมาชิกของกองทุนฟื้นฟู (ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารทหารไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารยูโอบี ธนาคารกรุงไทย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา และธนาคารนครหลวงไทย)

ข้อเสนอในการแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร คือ ออกจากกรอบ neoclassical โดยมีประเด็นวิพากษ์คือ

(1) การเข้าไปโอบอุ้มเกษตรกรอย่างเต็มตัวโดยภาครัฐ หากต้องการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบต่อไป

(2) แนวทางมุ่งใจในการรักษาที่ดินของเกษตรกร มองออกนอกกรอบแนวคิดในการเปลี่ยนสินทรัพย์เป็นทุน เป็นให้ทุนสนับสนุนเกษตรกรเพื่อรักษาที่ดินอย่างไร ?

ภาครัฐในฐานะพี่เลี้ยงเต็มตัวต้องเข้ามาเป็นผู้ปล่อยเงินกู้ต่อเกษตรกรรายย่อยแทนสถาบันการเงินได้หรือไม่? ภาครัฐจะเปลี่ยนสถานภาพตัวเองเป็นผู้ให้กู้ยืมตั้งแต่ต้นทาง (ไม่ใช่ปลายทาง) ของการเป็นหนี้ได้หรือไม่

ตัวอย่าง คือ Farm Service Agency (FSA) ของกระทรวงเกษตรของรัฐบาลสหรัฐที่ให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรรายคนที่ไม่สามารถกู้ยืมได้จากธนาคารและแหล่งเงินกู้อื่นๆ รวมทั้งสนับสนุนเกษตรกรที่ต้องการทุนในการขยายกิจการ โดย FSA มีหน้าที่หลัก 3 ประการ คือปล่อยกู้ให้เกษตรกรโดยตรง เป็นที่ปรึกษาทางการเงินและธุรกิจเป็นผู้ค้ำประกันสถาบันการเงิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถกู้ยืม เป็นผู้ค้ำประกันเกษตรกรในกรณีที่ต้องการซื้อที่ดิน

ภาครัฐต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดจากการแปลงสินทรัพย์ (ที่ดิน) เป็นทุน เป็น “การให้ทุนเพื่อรักษาที่ดิน” หรือการให้ทุนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการรักษาที่ดินสอดคล้องกับมาตรการอุดหนุนเกษตรกรของประเทศสหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรป การให้เงินอุดหนุนโดยตรงกับเกษตรกร (direct payment) โดยเกษตรกรต้องปฏิบัติตามแนวทางในการอนุรักษ์ดิน น้ำ พื้นที่ป่าชุมชน พันธุ์พืชและสัตว์ท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งมาตรการดังกล่าวกำลังมีบทบาทสำคัญมากและเข้ามาแทนที่มาตรการแทรกแซงตลาด และไม่ขัดต่อความตกลงขององค์การการค้าโลกที่เกี่ยวกับมาตรการการอุดหนุนที่บิดเบือนตลาด ภาครัฐอาจส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้าร่วมโครงการเพื่อมีรายได้ เงินทุนหมุนเวียน ในขณะเดียวกันก็รักษาที่ดินและคุณภาพดินที่เพาะปลูกไปด้วย

คุณธัญญา ทองน้ำตะโก ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีแพ่ง กรุงเทพมหานคร 4

ภารกิจของกรมบังคับคดี คือ กรมบังคับคดีจังหวัดเป็นอนุกรรมการของกองทุนฟื้นฟู ส่วนการบังคับคดีของกรมบังคับคดีจะไม่มีการแยกประเภท รูปแบบการบังคับคดีใช้ระบบเดียวกัน เมื่อศาลตัดสินคดีการจำนอง ให้ลูกหนี้รับผิดชอบหนี้กับธนาคารพาณิชย์จะมีช่วงเวลานึงเมื่อเจ้าหนี้ต้องการให้บังคับคดี ศาลจะส่งหมายมา และจะดำเนินการต่อเมื่อเจ้าหนี้นายยื่นเรื่องขอบังคับคดี เมื่อยึดแล้วต้องรายงานต่อศาลเพื่อขออำนาจขาย ซึ่งกองทุนฟื้นฟูจะเข้ามาเพื่อยื่นเอกสารที่อยู่ระหว่างเจรจา แต่กรมบังคับคดีไม่สามารถหยุดได้นอกจากศาลสั่งหรือเจ้าหนี้สั่ง หากเจ้าหนี้ไม่แถลงขอขอลงมือเพื่อขอศาลให้ระงับการบังคับคดี โดยแต่ละศาลก็มีดุลยพินิจต่างกัน อยากให้เกษตรกรเล็งเห็นความสำคัญ หากหนี้สินอยู่ในกรมบังคับคดีแล้วต้องรีบไปหากองทุนฟื้นฟูฯ และไปร้องขอศาล

แต่หากเจ้าหนี้ไม่ยินยอมรับคืนเมื่อไปใช้หนี้แล้ว ให้ไปที่กรมบังคับคดีทุกแห่ง ไปขอวางทรัพย์เพื่อชำระหนี้ได้ก่อนขายฝากได้

การทำสัญญาเงินกู้ ในส่วนของจังหวัดมีสิทธิการคุ้มครองอยู่สำนักงานบังคับคดีมีในทุกจังหวัดเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มเพื่อให้กรมบังคับคดีไปให้ข้อมูลได้

คุณสุทิน บรมเจต รองประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน สภาทนายความ

การสูญเสียที่ดินของเกษตรกรไทยเป็นระบบกฎหมายที่รัฐกับทุนจับมือกันอยู่ โดยที่ไม่สนับสนุนเกษตรกร เมื่อเกษตรกรไม่มีเงิน ต้องหาเงิน จึงต้องไปกู้เงินนอกระบบและในระบบ สัญญาจะมีความระยะเวลา 10 ปี แต่จำนองไม่มีระยะเวลา เมื่อชำระหนี้ไม่ตรงเวลา เขาก็จะยึดทรัพย์ขายทอดตลาด

การลุกขึ้นสู้ของเกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่ม ทุกปัญหาตอนนี้เป็นเพียงการแก้ปัญหาวนเวียนไปเรื่อย ทำอย่างไรให้รัฐต้องสนับสนุนเกษตรกรอย่างจริงจัง ทำอย่างไรให้ต้นทุนการผลิตต่ำ เช่น ที่ภาคใต้ มีการรวมกลุ่มซื้อที่ดินติดจำนอง เพื่อรักษาที่ดินไว้ ต้องรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ไว้ วันนี้เราทำเพียงไล่ตามเท่านั้น

ช่วงแลกเปลี่ยน

คุณอุดม ถมบัติ ตัวแทนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.)

วัตถุประสงค์ของ ธ.ก.ส. เพื่อเกษตรกร ช่วยแก้ปัญหาหนี้ในระบบ ถึงแม้จะมีพ.ร.บ.เป็นของตัวเองแต่ก็ต้องดำเนินการตามกฎหมาย ธ.ก.ส.มีเงินทุนดำเนินการ 1 ล้านล้านบาท นำมาให้เกษตรกรกู้ซึ่งธ.ก.ส.ไม่มีนโยบายการดำเนินคดีกับเกษตรกร ยกเว้นรายที่จะขาดอายุความ ซึ่งต้องดำเนินคดี เราจะเน้นการเจรจาแก้ไข ธ.ก.ส.มีลูกค้าเป็นเกษตรกรส่วนใหญ่ มีการให้ความรู้ การทำปุ๋ยใช้เอง เทคโนโลยีการทำนา การสารพัด การอบรม มีการร่วมมือกับกองทุนฟื้นฟู การซื้อขายหนี้ลดราคา ร้อยละ 50 ซึ่งต้องมีมติจากคณะรัฐมนตรี และ ธ.ก.ส.ไม่มีการนำดอกเบี้ยมารวมเป็นเงินต้นและคิดดอกเบี้ยใหม่

ขอชี้แจงว่า การจำนองที่ดินกับธนาคาร กรรมสิทธิ์ที่ดินยังไม่ได้เป็นของธนาคาร แต่ถ้าเป็นการขายฝากถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าหนี้เมื่อถึงเวลาที่กำหนด และอีกประเด็น คือ อาชีพเกษตรกรมีความเสี่ยงสองด้าน คือ การผลิตกับราคา ชาวนาไม่เคยได้กำหนดราคาที่ข้าวเปลือก ต่างจากชีพอื่น ชาวนาภาคกลางทำนา 2 ปี 5 รอบ ทำมากก็ถูกกดราคา และปัญหาอีกอย่าง คือ คนกลาง

คุณสวิต แสงตะคร้อ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย อ.หันคา จ.ชัยนาท

เห็นด้วยกับที่คุณนายสุทินบอกว่าหน่วยงานรัฐช่วยเหลือคนชั้นสูง ถ้าจะช่วยคนชั้นล่างบ้าง
อยากให้เกิดกฎหมาย

คุณสมนึก อุบลงาม สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย อ.หันคา จ.ชัยนาท

ที่ผ่านมาธนาคารของรัฐแจกจ่ายมากกว่าธนาคารเอกชน เช่น ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย
แจกจ่าย ผสมยกตัวอย่าง ธนาคารรัฐนำการเมืองถือหุ้น เช่น เรื่องการจำนำข้าว เมื่อได้เงินมา ชาวนาแทบ
ไม่ได้เลยเพราะถูกหักเงินใช้หนี้หมด ทำไมพูดว่าเกษตรกรเป็นกระดูกสันหลังของชาติ เวลาจะทำ
การเกษตรกู้เงินมาลงทุน เกษตรกรตั้งราคาเองไม่ได้ รัฐบาลทุกรัฐบาลจะทำให้เกษตรกรรวยหรือจนได้ แต่
ถ้ารวยแล้วเขาจะไปซื้อเสียงกับใคร

คุณบุญชู มณีวงศ์ สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย จ.สุพรรณบุรี

การเป็นหนี้ของเกษตรกร เราอยู่กับธนาคารรัฐ ต่อมาถูกทวงหนี้ก็ไปกู้นอกระบบมาใช้หนี้ หลังจาก
นั้นเจ้าหนี้ก็เขียนสัญญาทั้งหมดเราเซ็นชื่ออย่างเดียว ฉบับที่เซ็นชื่ออย่างเดียว เขาเอาไปเขียนเอง มาตายที่
ลายเซ็น กลายเป็นสัญญากู้ยืมฉบับ ส่วนเกษตรกรที่สูญเสียที่ดิน กฎหมายสืบทรัพย์ไม่ยุติธรรมกับ
เกษตรกร เมื่อเกษตรกรเป็นหนี้ไม่มาก ดำเนินคดีนำที่ดินไปขายครึ่งของราคาประเมิน เขาไม่หมดหนี้ มี
หนังสือมายึดที่ดินแปลงใหม่ ถ้ายังมีกฎหมายนี้อยู่เกษตรกรไม่ได้เกิด เอาที่ดินของเกษตรกรไปขายแล้ว
ขายอีก และอีกกรณีคือ ในด้านกฎหมายเกษตรกรไม่รู้ว่าจากจำนองเปลี่ยนเป็นขายฝากที่ดิน เป็นชื่อของ
เขา เอาที่ดินไปกู้เงิน จนตอนนี้ไม่มีที่อยู่ เจ้าหนี้ที่อยากได้ที่ดินไม่ยอมเจรจา เกษตรกรไม่มีความรู้ แต่มี
ที่ดิน

รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ

การจัดตั้ง ธ.ก.ส. เรามีโจทย์ว่าที่ดินชาวนาหลุดมือเพราะดอกเบี้ยแพง ค่าเช่าแพง เราจะทำให้เป็น
หนี้ ธ.ก.ส. เพื่อไม่ให้ที่ดินหลุดมือ แต่ปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหนี้ ธ.ก.ส. และหนี้ในระบบ สาเหตุของ
การเป็นหนี้ มาจากอะไร ถ้าถามชาวนาก็คือ นายเงิน เมื่อเรามองปัญหาเรามองที่เหตุการณ์แต่ไม่ได้มองที่
พฤติกรรมของคน พนักงาน ธ.ก.ส. ใครเก็บหนี้ไม่ได้ เงินเดือนไม่ขึ้น ถ้าชาวนาไม่สามารถจ่ายหนี้ได้ก็บอก

ให้ไปกู้เจ้าเก่าก่อน ถ้าไม่กู้เจ้าเก่าก็กู้ต่อไม่ได้ หนี้ในระบบส่งเสริมหนี้นอกระบบ ซึ่งเดิมเราคิดว่าหนี้ในระบบ จะทำลายหนี้นอกระบบ

เมื่อถามพ่อค้าว่าทำไมเอาเปรียบชาวนา จะบอกว่าข้าวไม่มีคุณภาพ ผิดนัดจ่ายหนี้ คิดไม่เป็น ใช้ จ่ายเกินตัว ชาวนาต้องถามตัวเองว่าจริงหรือเปล่า ถามรัฐบาลก็บอกว่าช่วยทุกอย่างแล้ว ธ.ก.ส. กองทุน กชก. (กองทุนหมุนเวียนเพื่อการกู้ยืมแก่เกษตรกรและผู้ยากจน) ก็มีเงินกู้ ทำนาที่ไร่ ทำนา 10 ไร่ กู้ ธ.ก.ส. กองทุนหมู่บ้านเอาไปทำนา ตกลงมีนาที่ไร่กันแน่ กู้แล้วก็กู้อีก

ในวงจรมีตัวละครอยู่สามตัว คือ ชาวนา รัฐ นายทุน การนำเสนอปัญหาต่อรัฐ เขาพึ่งนักธุรกิจ มากกว่าชาวนา เพราะเขาคิดว่าชาวนาคิดไม่เป็น ตอนนี้จะจ้างให้เลิกทำนาเพราะทำนาแล้วขาดทุน แต่ในฐานะที่เป็นนักวิชาการก่อนที่จะเลิกจ้าง คือ การจัดโซนนิ่งย่อย ข้าวโพด ปาล์ม แต่ไม่ได้พูดถึงชาวนา มีการพูดว่าเลิกปลูกข้าวมาปลูกอ้อยดีกว่า เลิกปลูกยางปลูกปาล์มดีกว่า คนที่ทำแอลกอฮอล์ เจ้าของโรงงาน น้ำตาล เป็นใคร เราปลูกอ้อย น้ำตาลเราก็กินไม่ได้ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์คนที่ต้องการที่สุดมีรายเดียว ไปทำ เกษตรพันธะสัญญาในลาว กัมพูชา เขาต้องการที่ดิน การจ้างชาวนาเลิกทำสอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวนา ในตอนนี้ เพราะลูกหลานไม่ต้องการสืบทอดการทำนา แล้วใครจะทำนา เริ่มมีนายหน้าติดต่อซื้อที่ดิน เก็บ ที่ไว้ทำไม้ขายเถอะ และตัวสุดท้ายในการประชุมใหญ่เกี่ยวกับอาหาร เราจะเจอภาวะขาดแคลนอาหาร เรา จะต้องสร้างอาหารให้กระจายออกไป ต้องให้คนผลิตมาดูแลอาหาร กระจายอาหารต้องให้บริษัทที่มีความสามารถเข้ามาจัดการ เป็นการวางแผนของบริษัทข้ามชาติเพื่อเข้ามาจัดการที่ดินในประเทศเรา

คุณจุไรรัตน์ แก้วไกรสร สภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย จ.ฉะเชิงเทรา

ทำไมราคาประเมินที่ดินของกรมบังคับคดีจึงต่ำกว่าราคาประเมินของกรมที่ดิน ที่ดิน 250 ไร่ ถูก ขายทอดตลาดไร่ละ 17,000 บาท ใช้นี้สิบล้านไม่หมด ตอนนี้จะถูกฟ้องล้มละลาย ทั้ง ๆ ที่ที่ดินไม่ได้อยู่ใน ป่าในเขาแต่ศาลชั้นต้นตัดสินว่าแพ้ ตอนนี้อยู่ศาลฎีกา ไม่รู้จะอย่างไร คิดว่ากรมบังคับคดีควรจะแก้ กฎหมาย ให้เขาได้หลุดหนี้ เรียกเจ้าหนี้ ธนาคาร และลูกหนี้มาเจรจา ไม่ใช่จะให้เกษตรกรเดินออกจากบ้าน ไม่รู้จะไปอยู่ที่ไหน ดิฉันเสนอขายที่ดินให้เขา 8 ล้านบาท แต่ธนาคารไม่ยอม

ส่วนกองทุนฟื้นฟูฯ ดิฉันเป็นสมาชิกอยู่ ทางกองทุนฟื้นฟูฯไม่ยอมช่วยเหลืออะไรเลย ไม่ออกหนังสือ อะไรให้เลย ไม่ช่วยเหลือเลย ขอเสนอให้กองทุนฟื้นฟูฯซื้อหนี้ของสมาชิกทุกคน ถ้าไม่มีเงินก็ไม่ต้องออกมา ฟื้นฟู เพราะไม่ได้มากพอที่จะทำให้ล้มตาอำปากได้

คุณมนัส วงษ์จันทร์ รักษาการผอ.สำนักจัดการหนี้ของเกษตรกร กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร

การดูแลพี่น้องเกษตรกรมีข้อจำกัดกองทุนฟื้นฟูจะเข้ามาจัดการได้เฉพาะหนี้ของเกษตรกรเท่านั้น จึงไม่สามารถจัดการหนี้ให้กับป่าจู้ไรร์ตัน และวงเงินของป่าเกิน 2 ล้านบาทจึงไม่สามารถช่วยเหลือได้

ถ้าเราจะดูแลที่ดินของพี่น้องเกษตรกร มีข้อเสนอ คือ หนึ่ง ควรยกเลิกกฎหมายการขายฝาก เพราะง่ายต่อการเปลี่ยนมือ สอง ดอกเบี้ยทำให้เสียที่ดิน การคิดอัตราดอกเบี้ยภาคเกษตรกับธุรกิจเท่าเทียมกัน เป็นไปได้หรือไม่ที่จะคิดอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกัน ชวนกันว่าจะเก็บเกี่ยวใช้เวลาหลายเดือน แต่ธุรกิจได้กำไรทุกเดือน ไม่เป็นธรรมในการกำหนดเชิงนโยบาย ทำอย่างไรจะยกเลิกกฎหมายการสืบทรัพย์ ควรจบที่ทรัพย์ค้ำประกันเท่านั้น ในต่างประเทศต้องให้สถาบันการเงินมีความเสี่ยงด้วย ขายเฉพาะทรัพย์ค้ำประกัน จะทำอย่างไรที่จะลดการครอบครองที่ดินของนายทุนได้ การกว้านซื้อที่ดิน ควรมีมาตรการควบคุม การมีทรัพย์สินเยอะ ๆ อยากเห็นเกษตรกรมีสิทธิ์เข้ามารักษาที่ดินของเกษตรกรก่อน เมื่อถูกหนี้ไม่สามารถซื้อแข่งได้ก็หมดโอกาสไป ด้วยข้อจำกัดของกองทุนไม่สามารถที่จะเข้าไปช่วยในการซื้อตอนขายทอดตลาดได้ จะแก้กฎหมาย หรือกองทุนที่เข้ามาช่วยดูแลเกษตรกรก็แล้วแต่ และ ธ.ก.ส. ทำไมไม่มีนโยบายการเข้าไปซื้อทรัพย์ของเกษตรกร และกองทุนเข้าไปซื้อต่อ เพราะหากนายทุนมาซื้อที่ดินไปกองทุนฟื้นฟูไม่สามารถตามไปซื้อได้ และราคาจะเปลี่ยนสูงขึ้น

คุณระวี รุ่งเรือง ประธานเครือข่ายชาวนาไทย

ชาวนาต้องรวมเป็นหนึ่งเดียวและเป็นเอกภาพให้ได้ เราต้องรวมให้ได้ ชาวนาสืบกว่าล้านคนแต่ไม่มีพลัง ไร่อ้อยมีน้อยกว่าแต่มีกฎหมายของอ้อย มีการแบ่งปันกำไรกัน กองทุนฟื้นฟูมี พ.ร.บ.ซึ่งสามารถใช้ให้ครอบคลุมได้ สามารถเข้าไปดูแลเกษตรกรได้ เราต้องกำหนดชีวิตตนเอง เราต้องมีกฎหมายของเรา เราจะทำนาอย่างไร ได้ประโยชน์อย่างไร อย่าให้รัฐบาลมากำหนดเรา เราควรรวมตัวกันเพื่อกำหนดนโยบายให้รัฐบาล ขอให้ชาวนารวมเป็นหนึ่ง

พ.ต.ท.วิชัย สุวรรณประเสริฐ ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม

เราทำเรื่องช่วยชาวนาที่ขียนนาเรื่องโกงข้าว การช่วยเหลือปัญหาหนี้สินนอกระบบ ปัญหาหนี้สินอยู่กับการบังคับคดี ตามคำสั่งของศาล ซึ่งบังคับคดีทำตามกฎหมาย แต่ถ้าย้อนกลับมาการเป็นหนี้เริ่มจากการทำสัญญา โดยไม่ทราบรายละเอียด หนี้นอกระบบทำสัญญาไม่รู้ว่าตนเองจำนอง หรือขายฝาก เช่น สัญญาลอย(ไม่กรอกรายละเอียด) สอง คือ ถูกฟ้อง ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรต่อไป เช่น ที่ชัยภูมิชาวบ้าน 500 คน ถูกฟ้อง เช่นสัญญาประนีประนอมก็โดนเอาเปรียบ บางส่วนไม่ไปศาล บางส่วนสู้ ศาลตัดสินเป็นคำพิพากษา จนมาที่บังคับคดี ซึ่งเกิดความไม่เป็นธรรมก่อนมาที่กรมบังคับคดี

หน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม ให้ความช่วยเหลือเรื่องกฎหมาย ติดต่อได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด กระทรวงยุติธรรมได้ตั้งศูนย์เพื่อให้ความรู้เรื่องกฎหมายกับชาวบ้าน ซึ่งนอกจากนี้ยังมีความเหลื่อมล้ำ วิธีการแก้ปัญหา คือ ไปกู้เพิ่ม หรือการปรับปรุงโครงสร้างกับเจ้าหนี้ ชาวบ้านไม่มีที่ปรึกษา มีทางเป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีหน่วยงานกลางเข้ามาช่วยในการปรับโครงสร้างหนี้ การตกเป็นหนี้เจ้าหนี้ไม่ยอมเสียเปรียบ

คุณศิวนาถ วรพงษ์ ตัวแทนสภาเครือข่ายองค์กรเกษตรกรแห่งประเทศไทย

สิ่งที่ดีที่สุดคือการไม่เป็นหนี้ ตอนนี้กู้ใครไม่ได้ เพราะโดนดอยที่ธนาคาร

ดร.เขมรัฐ เถลิงศรี ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง

ปัญหาหลักของเกษตรกรคือความเสี่ยง แนวทางแก้ไข ต้องแก้ปัญหาความเสี่ยงให้ได้ ภาครัฐทุ่มเงินเพื่อแก้ปัญหาหนี้ แต่เกษตรกรยังสูญเสียที่ดินอยู่ ต้องหาทางมองนอกระบบ ต้องนำประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารมาคิด ป้องกันการสูญเสียที่ดินจากการผลิตอาหาร

คุณอรัญญา ทองน้ำตะโก ผู้อำนวยการสำนักงานบังคับคดีแพ่ง กรุงเทพมหานคร 4

การประเมินที่ดินคิดจากราคาที่ดินข้างเคียงด้วย ซึ่งเรามีการแจ้งไปยังเจ้าของที่ดิน หากไม่ชอบธรรมให้มาค่านที่กรมบังคับคดี สอง ราคาที่สมควรขาย เมื่อก่อนการขายทอดตลาดใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานอย่างเดียว แต่เมื่อมาอยู่กับกระทรวงยุติธรรม เกิดปัญหาที่ดินที่ขายไม่ได้ ทำให้ดอกเบี้ยยเพิ่มขึ้น

จากการวิจัย พบว่า ราคาสมควรรายอยู่ที่ร้อยละ 70 และครั้งต่อๆ ไปจะลดลงเรื่อย ๆ กลไกการขายเป็นตัวกำหนดราคา หากมีการชำระหนี้แล้วต้องขอไปรับเงินจากเจ้าหนี้ และต้องแจ้งกรมบังคับคดี เพื่อกรมบังคับคดีเข้ามาดูแลหนี้สินได้

คุณสุทิน บรมเจต รองประธานกรรมการสิทธิมนุษยชน สภาทนายความ

กระบวนการยุติธรรมต้องไปพร้อมกับสังคม จะหยุดนิ่งไม่ได้ ประชาชนต้องไม่กลัวการถูกฟ้อง นักธุรกิจไม่เคยกลัว ดอกเบี้ยอายุความ 5 ปี คิดอะไรไม่ออกมองหาทนายความ

ดำเนินรายการ โดย คุณพงษ์ทิพย์ สำราญจิตต์ ผู้อำนวยการกลุ่มปฏิบัติงานท้องถิ่นไร้พรมแดน

จบการสัมมนา